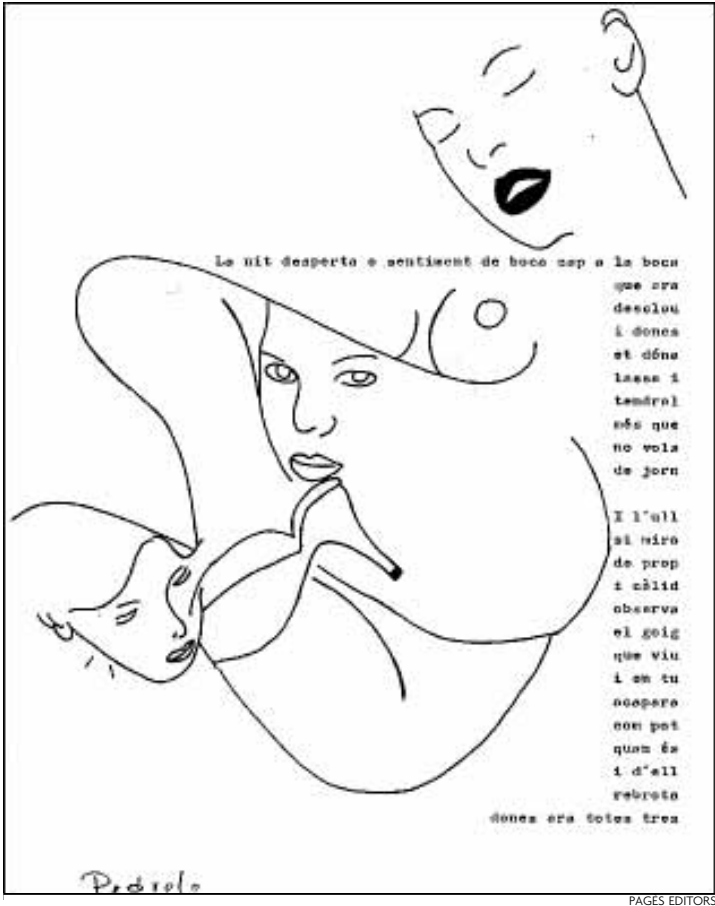

Poema visual sense títol de Manuel de Pedrolo

► ► ►
comptes en què es trobava. L'univers de Brossa no s'acabava, ans al contrari, però entrava en una mena de pessimisme que l'obligava al repàs.

Edicions 62 ha fet en els darrers mesos reedicions de llibres de Brossa, alguns dels quals són fonamentals per entrar en el seu món. Per exemple, el llibre *Poemes visuals*, editat fins ara a la col·lecció *L'Escorpi*, ha vist la llum en la col·lecció *Poesia*. Es tracta d'un llibre poc voluminós on, tot i que no hi són les mostres més interessants de la poesia visual de Brossa, hi ha el que podrien ser les beceroles per entrar i entendre la creació visual del poeta. Tots pertanyen a *Poemes habitables* (1970).

Així mateix, fa ja uns mesos *Calç i rajoles* va veure la llum a la col·lecció *El Cangur*, amb un pròleg de Glòria Bordons. Sens dubte una bona excusa per entrar en la proposta escènica de Brossa, que, tot i que acotada en el temps (arriba fins al 1968), és extensíssima i prou inconeguda. Per mi, tot el vessant escènic de Brossa (incloent-hi els guions de cinema) és el punt de més interès i innovació de la seva obra. *Passat festes*, un dels darrers llibres de Brossa (1995), també ha estat reeditat a la col·lecció *Poesia*: un llibre més voluminós, més variable. I finalment, *Antologia de poemes de revolta* (1943-1978), l'única antologia, juntament amb *Memòria encesa*, preparada pel mateix poeta. Es tracta d'una antologia de poemes, editats i inèdits, que Brossa va publicar el 1979 i que evidència el compromís (amb les idees d'esquerra i el catalanisme) i el seu tarannà més radical: des de ressons de Guimerà i Verdaguer fins a insults: una crònica atemporal i poètica dels fets que va viure.

Les paraules i les lletres de Brossa continuen vives i augmenten el seu interès. Els seus

llibres, les seves peces, però, hauran d'ocupar el mateix espai que ell volia ocupar: el mínim. No es tracta d'amuntegar paperassa sobre ell, sinó que el seu gest davant del llenguatge continuï fèrtil. Tant de bo que tot plegat no serveixi per canoïtzar, per cloure un traç, i que la revolta, silenciosa, continuï bordant com el gos que no es deixa domar.

Carta de Joan Brossa a Eugeni d'Ors, sense data (finals 1952)

Sr. Eugeni d'Ors

[Brossa va escriure **Admirat**, tot i que a l'original apareix ratllat] Mestre:

¿Vau llegir el pròleg de João Cabral de Melo al meu llibre **Em va fer Joan Brossa** que, en el Congrés de Segòvia, vós heu pintat sota els aspectes més desfavorables?

Un contacte constant amb la realitat viva o imaginada, per tal d'evitar que la meua Poesia, formada pas a pas, degeneri en un pur càlcul retòric és el que, per ara, dona el segell a la meua obra i em duu constantment a la descoberta.

Crec, com ja ha estat constatat, que la Poesia ha de restar més a prop de la sang que de la tinta. I aquell llibre no representa en la meua obra (extensa, bastant, i en gran part encara inèdita) altra cosa que els primers estats transitoris per realitzar aquest convenciment. Realitzar-lo, això sí, a fons, acceptant-ne totes les conseqüències; sense impureses i, per tant, abandonant tota la usura derivada del luxe metafísic i retòric, fonamental per a la majoria dels nostres poetes més fins i purs, i que per cert és inherent al meu temperament mateix. Reacció àdhuc, contra llur excessiva perfecció formal i resignada melangia que, en detriment d'una solidaritat humana més d'acord amb el temps, ha estat portada entre nosaltres fins a la fallida. Per això, en alguns d'aquells crús poemes de xoc, el contrast produït pels temes de les meves preferències esdevé brutal, nus com són d'aquesta "alenada divina" que és considerada pels conreadors del jo, com a norma immutable.

Per bé que no pretenc de cap manera que haviéu de recolzar els meus convenciments, crec sense lloc a dubte que el vostre deure, si és que entrava en els vostres propòsits de mencionar-me (jo no us ho vaig demanar pas) era assenyalar aquesta barrera profunda, precisar el sentit del capgirell; i, en canvi, condimentant-los tendenciosament com ja em penso, a posta per algun artífici sectari, vau esgrimir els meus

Visuals i visibles

E. E.

Potser no hi haurà tants motius de queixa. Darrerament hi ha hagut bones excuses per parlar de poesia visual: exposicions, edicions. Tot i que Brossa ha fet força ombra a un bosc tan ampli, i espès, com el de la poesia visual, el lector atent ja no va tan perdut a l'hora d'endinsar-s'hi: la poesia visual és plena de virtuts inconegudes, malgrat que fa temps que ha començat. De la primera generació de poetes visuals catalans —Joan Brossa, Guillem Viladot i Josep Iglésias del Marquet—, només aquest últim resta encara en bona mesura inèdit. D'en Brossa, no cal dir-ne gaire res. De Viladot tenim a l'abast els quatre volums de la seva obra completa, editada per Columna, que recull tota la seva producció discursiva i visual sense distincions. Segurament és el segon volum (1964-1983) el que ofereix les mostres més interessants, ja que recull uns anys, els setanta, en què la triada consolida el seu treball en poesia visual i, a més a més, les noves generacions van fer que hi haguessin un cert auge d'aquesta disciplina. D'altra banda, en l'obra de Viladot hi ha l'influx dels corrents experimentals

que en poesia es van fer sentir amb força des dels seixanta, sobretot el concretisme, com també hi és en un altre autor imprescindible, Felipe Boso.

Una de les últimes edicions en el terreny de la poesia visual és el llibre de Manuel de Pedrolo *Us convida a l'acte* (Pagès Editors, 2000). Tot i que rares vegades ha entrat Pedrolo en les antologies de poesia visual catalana, aquest llibre el situa com un dels autors més desacomplexats i frements de la poesia visual a Catalunya. Ja el 1996, a cura de Xavier Garcia, Pagès Editors havia publicat l'obra poètica completa de Pe-

drolo: més de 700 pàgines repartides en dos volums. I ara li toca el torn a la creació visual. No era un vessant del tot desconegut (la Diputació de Lleida i Rsalvo edicions se n'havien ocupat), però sí poc difosa. Tot i que pugui semblar una contradicció que un grafòman com Pedrolo deixés la lletra i anés cap al terreny plàstic, és fàcil d'entendre si tenim en compte la seva incessant investigació literària. A més, caldria afegir que no és, com per exemple en el cas de Pla, un capítol anecdòtic en la seva producció: més de 300 obres i algun tempteig de publicació ho demostren.

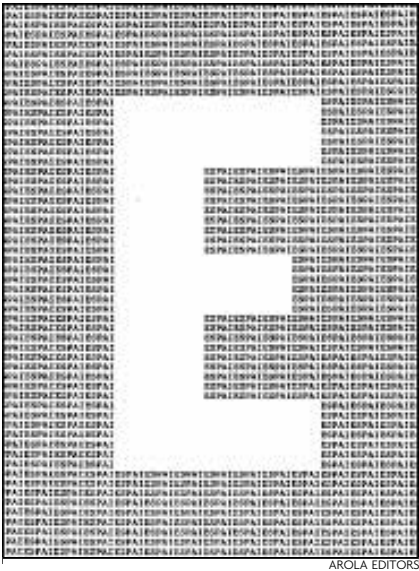
En l'edició de Pagès, hi trobem des de peces que juguen amb elements semàntics i visuals fins a collages d'una gran elaboració. Crec que la poesia visual de Pedrolo hauria de tenir un lloc més destacat, perquè, d'una banda, enceta una línia estètica ben pròpia (lluny de l'esteticisme i lluny també dels corrents experimentals més en voga) i perquè els elements li donen un perfil sorneguer, àcid. I l'acidesa es manifesta més quan, damunt de les invitacions a actes literaris, Pedrolo és capaç de viar cap a una incor-

recció poètica que no decau, que no és simplement grotesca.

No em sembla agosarat dir que, si fem atenció a l'obra de Pedrolo, Viladot, Iglésias del Marquet i Joan Barceló, tots nascuts a les terres de Ponent, podríem afirmar que alguns dels aires més renovadors de la poesia catalana dels setanta i principis dels vuitanta vénen d'aquelles terres. Hi ha en tots ells una recerca formal que no és estèril: és fruit del neguit, del joc que reclama la poesia. Potser caldrà adreçar-hi els ulls.

De la generació que a finals dels setanta i sobretot a partir dels vuitanta va començar a desenvolupar el seu treball en poesia visual, J.M. Calleja és un dels autors que més ha publicat. El seu darrer llibre és *Alfàbia* (Arola Editors, 2000). Calleja beu, com Bartomeu Ferrando i Gustavo Vega, del deix estètic brossià, però temàticament se n'allunya. De fet, pren més importància el fet estètic i, si es pot dir així, sintàctic, que no pas el discursiu. I és així com ja no parlem, tot i l'espai en blanc, de la limitació d'elements. Coherentment amb el seu moment, Calleja ja no es preocupa de posar en dubte el llenguatge, per desarticular-lo, sinó que treballa amb elements fruit de la deconstrucció i hi busca la major esteticitat: un joc de miralls.

Tot i que el panorama de la poesia visual denoti cert estancament, la veritat és que encara hi ha viaranys per descobrir.

'Espai', poema visual de Calleja

poemes en un ambient hostil al meu joc —segons m'han contat— com a testimoni d'un desplaçament desorientat, d'una literatura, en una paraula, negativa.

Fals. Totalment fals! Aquells poemes evolucionen cap a un ambient "vulgar" que no és precisament el punt de preferència dels teòrics i els preceptistes. Ja ho sé. Quant a mi, aquest desplaçament és perfectament orientat, i si coneixeu, com no ho dubto, el panorama verbal i artíficiós de la nostra poesia a l'hora històrica present, aquell llibre havia de tenir per a vós, si més no, la força nua del document humà que pren. O és que per ventura heu confós l'absència de problemes metafísics amb l'absència de problemes, i l'absència d'artífici poètic amb la manca de Poesia?

Per això sé que no incorro en cap dels blasmes que m'heu fet, sinó al contrari. En compondre aquell llibre vaig defugir la monotonia reiterativa dels problemes subjectius de la meua obra anterior. Ben conscientment la meua psicologia hi és escatida en guany de la realitat circumdant, manifesta en la vida quotidiana, enllà de les nostres preferències. D'aquest capgirament de valors poques animetes han volgut —o han sabut— fer-se'n càrrec. Veig que vós, tampoc.

Però, no oblideu que hi ha moltes maneres d'adorar la Poesia, admirat Mestre, i vós heu de comprendre la legitimitat de la meua escapada com a artista al Carrer, al Fang, al costat dels Homes. Cal afegir que ara, no solament li heu assignat públicament un paper contradictori i heu fet més violenta, per tant, l'acceptació del seu sentit, sinó que, detractant-la, no m'heu estalviat estúpides ofenses en el clima dels representants d'un camp del qual he fugit, perquè personalment crec que ha arribat per a ells l'hora foscant.

Aquest és el fet. Si malgrat tot persistiu de mantenir la vostra paraula, ho trobo francament absurd i caldrà que us faci retret d'una mala fe manifesta que trenca tot raonament. Vostre

[carta publicada per gentilesa del KRTU i inclosa a l'exposició 'Joan Brossa o la revolta poètica', de la Fundació Miró]